

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 11 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич</i> “ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР” АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА	12-17
<i>Эгамбергенов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли</i> ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА)	18-25
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> ҚО’ҚОН ХОНЛАРИ СУЛОЛАСИНИНГ ГЕНЕОЛОГИК ТАҲЛИЛИ	26-31
<i>Mamatqulov Bekzod</i> О’ЗБЕКИСТОНДА XX-АСРНИНГ 20-40-ЙИЛЛАРИДА СANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI	32-38
<i>Asadova Ra’no Baymanovna</i> О’ЗБЕК- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO’TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI	39-42
<i>Saidova Raxima</i> О’ЗБЕКИСТОН ВА ИТАЛИЯ MUNOSABATLARINING ME’YORIY-HUQUQIY MANBALARI	43-48
<i>Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra’no Muzaffarbek qizi</i> AFROSIYOB ARXEOLIGIK YODGORLIGINING O’RGANILISH TARIXI	49-55
<i>Iriskulov Bekzod Jaxongirovich</i> TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYUDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	56-60
<i>Mirsoatova Sayyora Turg’unovna</i> QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIIY DAVR IQTISODIIY HAYOTINING AKS ETISHI	61-66
<i>Лухмонов Шахзод Сайфиддин ўғли</i> ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР	67-71
<i>Axmedov Bekzod</i> SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O’ZBEKISTONDA QORAKO’LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI.....	72-75
<i>Mamatov Jasurbek Qodirqul o’g’li</i> NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O’RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA)	76-80
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo’latovich</i> SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIIY YO’NALISHLARI	81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич

ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ
РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА
В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bekmuxammad Omonovich

IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI
RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna

«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN
MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO'LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA
ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA..... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович

КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI..... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli

MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING
OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi

MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI
TASNIFI 153-160

Sharipov Komil

MINTAQAVIY KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG'ALLIKNI
QISQARTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna

SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN
UZBEKISTAN..... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich

TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING
TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH
XUSUSIYATLARI 197-202

Рахимов Бахромжон Ибрахимович

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ 203-209

Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHİYATI (NAMANGAN
VILOYATI TAHLILIDA)..... 210-216

Hasanov Ilkhom Isakovich

IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE
AGRICULTURE OF UZBEKISTAN..... 217-221

Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna

CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KO'RSATISHNING
XUSUSIYATLARI 222-227

Maxmudov Jasurbek Ergashevich

INNOVATION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY
JIHATDAN QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI 228-233

Ravshanov Nodirjon Begalievich

TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI
OSHIRISHNING AHAMIYATI 234-243

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich

SHIHOIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOYIY-SIYOSIY
VAZIYATLARNING TA'SIRI 244-248

Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich

XORAZM JADIDLARI MA'NAVIY MEROSINING YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI
VATANPARVARLIK VA BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI..... 249-254

Saburov Jaloliddin

XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY
HAYOT RIVOJI 255-260

Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich

NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTIDA "KOMIL INSON " TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA
MA'NAVIY YUKSALISHGA OID G'OYALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 261-265

Saidkulov Nuriddin Akramkulovich

FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY 266-271

Adilov Zafar Yunusovich

MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH
MEVALAR MASALASI 272-277

Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich

ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND
PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE
YOUNG GENERATION 278-282

Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich

TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSIOLOGIK XUSUSIYATLARINING
IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI 283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Baxronova Dilrabo*

PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina

DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa

STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna

SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li

MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna

ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor

TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna

KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna

XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола

ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой

“СУҒУРТА” ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich

IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich

CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudaliyevna

EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi

SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK

TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna

INGLIZ VA O'ZBEK PAREMIYALARINI O'RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ABDUVALI QUTBIDDIN SHE'RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла

ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon

AXBOROTGA BO'LGAN INSON HUQUQLARINI TA'MINLASHNING
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА
ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли

ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА
ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон ўғли

ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ
МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich

IJTIMOIIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA
QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ
АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич

РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI
TAKOMILLASHTIRISH 470-479

<i>Берикбаев Алишер Аликулович</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ	480-483
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	484-489
<i>Yakubova Nafisa Odilyanovna</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY-KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH	490-494
<i>Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li</i> TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYG'UNLIGI	495-500
<i>Suvankulov Umid Ilxom o'g'li</i> MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	501-505
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> O'QITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV	506-518
<i>Jo'rayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li</i> TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI	519-524
<i>Siddiqova Shahnoza Ahmedovna</i> SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	525-529
<i>Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich</i> MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING O'ZARO ALOQALARI MAZMUNI	530-534
<i>Javliyeva Shahnoza Bahodirovna</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 535-539	535-539
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 540-545	540-545
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY	546-550
<i>Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli</i> THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	551-555
<i>Latipova Gavhar Shavkat kizi</i> TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	556-564
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI	565-568

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

FACTORS IN COMBATING POVERTY

Kholmiraev Abdulhamid Khapizovich,

Senior lecturer, Namangan Engineering and Technology Institute, PhD.

Email: abdulhamidxolmirzayev1976@gmail.com

Abstract. The article presents proposals and recommendations on the concept of poverty, poverty reduction in the national economy, such as education, health care, social protection, entrepreneurship and economic development.

Key words: Poverty, poverty reduction, education, health, economic development, social protection, women's entrepreneurship, sustainable development, cooperation.

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich,

Namangan muhandislik-texnologiya instituti, katta o'qituvchi, PhD.

Annotatsiya. Maqolada kambag'allik tushunchasi, milliy iqtisodiyotda kambag'al aholi qatlami qisqartirishning ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya, tadbirkorlik va iqtisodiy rivojlanish kabi muhim yo'nalishlar bo'yuha taklif hamda tavsialar berilgan.

Kalit so'zlar: Kambag'allik, kambag'allikni qisqartirish, ta'lim olish, sog'liqni saqlash, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy himoya, ayollar tadbirkorligi, barqaror rivojlanish, hamkorlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N18>

Kirish. Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni tashkil etish va rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar ichki bozorni ist'emol tovarlariga bo'lgan talabini qondirish, yangi ish o'rinlari yaratish, aholi daromadini oshirish, aholini turmush darajasini yaxshilishga qaratilgan. Mamlakat aholisini turmush darajasi albatta ularni oladigan daromadlariga bevosita bog'liq bo'lib, kichik biznes bo'yicha olib borilayotgan islohotlar o'z navbatida aholini daromadini oshishi hamda kambag'allikni qisqarishiga ham o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Kambag'allik – inson yoki oilaning zarur va muhim ehtiyojlarini qondirishga imkon bermaydigan muhtojlik alomati bo'lib, hayotiy shart-sharoitlar, vositalar yetishmasligini anglatadi. Kambag'allik zamonaviy jamiyatning eng keskin ijtimoiy muammolaridan biri hisoblanadi. Kambag'allik insoniyat tarixida iqtisodiy hodisa sifatida azaldan bo'lib kelgan. Mavjud nazariy tushunchalar orqali kambag'allik iqtisodiy kategoriya sifatida turlicha baholanadi. Kambag'allik shaxs yoki ijtimoiy guruh iqtisodiy holatining o'ziga xos xususiyati bo'lib, insonning hayot kechirishi, mehnat qobiliyatini saqlab qolish va nasl berishda zarur

bo'lgan minimal ehtiyojlarning ma'lum bir doirasini qondira olmaslikni anglatadi. Shuning uchun kambag'allik jamiyat va iqtisodiyotda bir qator salbiy jarayonlarni yuzaga keltiradi.

Mamlakatdagi iqtisodiy islohotlar iqtisodiy o'sishni quvvatlash, makroiqtisodiy muvozanatga erishish, investitsiya jarayonlari barqaror rivojlantirish bo'lsa, ijtimoiy maqsadlar birinchi o'rinda aholi bandligi, aholi daromadlari oshirilishi va kambag'allik qisqartirish hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Kambag'allik muammolarini hal etishga qadimdan sotsiologlar, iqtisodchi va faylasuflar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar tufayli bebaho hissa qo'shib kelingan. Dastlab qadimgi faylasuflar: Konfutsiy, Ksenofon, Platon, Aristotel asarlarida daromadlarni notekis taqsimlash muammosi o'rganilgan. Ular jamiyatda barqarorlikni saqlash uchun sinflarga bo'linish va imtiyozlarni taqsimlashda adolat tamoyiliga asoslanish kerak, degan fikrni bildirdilar[1]. Fransuz olimi P.J. Prudon (1809-1865) tomonidan kambag'allik haqida qiziqarli fikrlar bildirilgan. Uning fikricha, kambag'allik, ijtimoiy ne'mat edi. P.J.Prudon kambag'allikning ikki turini ajratib ko'rsatdi. U birinchisini qiyosiy yoki nisbiy, ikkinchisini esa mutlaq deb hisoblagan. Nisbiy kambag'allik ishlab chiqarish va iste'molning kengayishi natijasidir[2]. U faqat mehnat unumdorligining doimiy oshishigina kambag'allikni yengish uchun haqiqiy istiqbollarni ochadi, deb hisoblagan. Xususan, Ch.But va S.Rauntri asarlari kambag'allik haqidagi bilimlar bo'yicha akademik tadqiqotlar uchun asos yaratdi va ko'plab mamlakatlar siyosatiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Kambag'allikning asosini shaxsning ijtimoiy hayotga munosabati, ya'ni kiyim-kechak, oziqovqat, uy-joy kabi eng asosiy ehtiyojlarini qondirish edi[3]. Ch.But kambag'allarni oila uchun haftasiga muntazam daromadga ega bo'lgan va yetarli deb hisoblangan odamlar deb atagan. Kimning haftalik daromadi belgilanganidan kam bo'lsa, Ch.Butning so'zlariga ko'ra, bu toifadagi kishilar juda kambag'allarga tegishli edi. Ch.But nuqtai nazaridan, "kambag'allar – bu ma'lum bir mamlakatda odatiy hayot standartlariga muvofiq ehtiyojlari qondirilmaganlar"dir[4]. Fransuz iqtisodchisi F. Le Pley kambag'allikning mutlaq mezoni sifatida oila byudjeti asosida hisoblangan kambag'allikni oldi. Faqatgina insonning jismoniy yashashi uchun zarur narsa hisobga olindi, shuning uchun xarajatlarning katta qismi oziq-ovqatga to'g'ri keldi. Shunga ko'ra, mos ravishda ta'lim va turli ijtimoiy ehtiyojlar uchun xarajatlar oila byudjetidagi xarajatlarning eng kichik qismini egalladi. Neoliberalizm tarafdori F. fon Xayek «kambag'allik»ni o'rganar ekan, insoniyat jamiyati uchun bu hodisa muqarrar, shuning uchun u jamoat manfaati uchun foydali bo'lishi kerak, deb ta'kidladi. F. fon Xayek boshqa o'tmishdoshlar singari davlat ta'sirini cheklovchi chora-tadbirlar orqali ko'rib chiqdi va shaxsning tashqi omillar ta'sirida qashshoqlikka uchrashi mumkinligini hisobga olmagan holda qashshoqligi uchun shaxsni javobgarlikka tortdi [5].

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning metodologik asosi kambag'allikni qisqartirishning muhim yo'nalishlari orqali kambag'allik darajasini kamaytirish va aholi daromadlari samaradorligini oshirish. Tahlil jarayonida taqqoslash, tizimli tahlil usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Har bir mamlakatda kambag'allikni bartaraf etish murakkab masala bo'lib, uni ijobiy yechimini topish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. O'zbekiston sharoitida kambag'allikni qisqartirish va uni bartaraf etish maqsadida chora-tadbirlar qo'llanilar ekan, unga qarshi kurashishning eng ustuvor bo'lgan muhim strategiyalarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Ushbu strategik ahamiyatga ega bo'lgan yondashuvlar quyidagilardan iborat deb hisoblaymiz:

Birinchisi ta'lim olish: Ta'lim olish jamiyatdagi savodxonlikni oshiradi va aholining bilimli bo'lishini ta'minlaydi. Ta'lim yosh avlod uchun ham, kattalar uchun ham taraqqiyotning kuchli omili hamda kambag'allikni qisqartirish va sog'liqni saqlash, gender tengligi, tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash sohalaridagi ko'rsatkichlarni yaxshilashning eng kuchli vositalaridan biridir. O'z navbatida ta'lim olish kambag'allikni kamaytirish bilan birga jamiyatning sifatini oshirishga xizmat qiladigan sohadir. Ta'lim odamlarga o'z hayotini yaxshilash va daromad olish salohiyatini oshirish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarni egallash imkonini beradi.

Kambag'allik bu – iqtisodiyotni rivojiga salbiy ta'sir etuvchi va jamiyatning yuksalishiga to'sqinlik qiluvchi illatdir. Undan asralish va uni bartaraf etishning muhim omillaridan biri ta'lim va ilm olishdir. Eng rivojlangan mamlakatlar tajribasida kambag'allikni qisqartirish va tenglikni ta'minlashga ko'maklashuvchi omillar orasida ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratiladi. Demak, inson faqat ilm olish orqaligina qashshoqlikdan qutulish uchun najot topadi. Ma'lumot darajasi yuqoriroq odamlarning ish topish imkoniyati ko'proq bo'ladi.

Imom Buxoriy so'zlaridan birida "Ilmdan boshqa najot yo'q va bo'lmagay!" [6], – deganlar. Dunyoviy qarashda ham, diniy yondashuvda ham, insonga ilmdan ko'ra ko'proq foyda keltiradigan narsa yo'q. Ayniqsa iqtisodiy ta'limga ega bo'lish bozor iqtisodiyoti sharoitlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Demak ta'lim olish – kambag'allikka qarshi kurashishining eng muhim strategiyalaridan hisoblanib, hozirgi vaqtda qashshoqlikda yashayotgan odamlarning hayot sifatini yaxshilashning eng zaruriy chora-tadbirlaridan hisoblanadi. Savodi bor shaxslar iqtisodiy jihatdan samaraliroq ko'rinadilar va shuning uchun daromadlari ham yuqoriroqdir.

Ta'lim olishni ayollar o'rtasida amalga oshirish shu kundagi dolzarb masalalardan hisoblanadi. "Ayollarning ta'lim olishi yaxshilansa, bolalar o'limi kamayishi isbotlangan. Sababi bilimli ayollar tibbiy yordamga ko'proq murojaat qiladi va o'zlari hamda farzandlarining salomatligini asrash usullari haqida yaxshiroq ma'lumotga ega" [7].

Xususan, so'nggi yillarda O'zbekistonda maktabgacha va oliy ta'lim qamrovi qariyb ikki barobarga oshdi. Ushbu sohada maktabgacha ta'lim qamrovini 2026 yilda 80 foizgacha (hozirgi vaqtda 69%) va oliy ta'limni 50% (28%)ga oshirish ko'zda tutilmoqda [8].

Jamiyatning ijtimoiy tarkibi – jamiyat tarkibida oliy ma'lumotga ega bo'lgan fuqarolarning, jumladan malakaga ega bo'lgan mutaxassislarning ko'payishi, iste'molchilarning sifatli, yangi turdagi mahsulotlarga bo'lgan talablarining ortishida o'z aksini topadi. Tahlil natijalariga ko'ra, ta'lim sohasiga byudjetdan yetarli miqdorda mablag' ajratilishi, shubhasiz, mamlakatda kambag'allikni qisqartirish vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Ikkinchisi sog'liqni saqlash: Arzon tibbiy xizmatdan foydalanishni yo'lga qo'yish, davolanish natijalarining yaxshilanishi va tibbiy xarajatlarning moliyaviy yukini kamaytirish choralari bugungi kunda juda muhim vazifalardan hisoblanadi. Sog'liqni saqlash tizimini mustahkamlash (yangi shifoxonalar qurish, koykalar sonini ko'paytirish, yangi tibbiy asbob-uskunalar, dori-darmonlar va vaksinalarni sotib olish, tibbiy xodimlarni rag'batlantirish va boshqalar) jamiyatning turli tabaqalariga mansub shaxslarning hayotini barqarorlashuvida zarur soha hisoblanadi. Ayniqsa, kambag'allikni bartaraf etish jabhalarida tibbiyotni rivojlantirish masalalari muhim ahamiyatga ega. Chunki kambag'allikdan faqat o'sha qatlamga mansub odamlar jabr chekadi, deyish yanglish tushuncha. Bu nafaqat aholi, balki davlatning ham katta dardi va hatto, aytish mumkinki, fojiasidir. Bu holat xalqning sog'lig'i, mehnatga layoqati va ilmiy salohiyatiga putur yetkazadi. Shuningdek, uning oqibati Davlat byudjetining

pasayishi va siyosiy jarayonlarning keskinlashishiga sabab bo'ladi. Chunki kambag'al toifa jadal iqtisodiy o'sishdan foyda ko'ra olmaydi. Jamiyatning turli sohalarida ishtirok etish imkoniyati ham cheklangan. Davlat esa bepul o'rta ta'limni ta'minlash, tibbiy xizmatlarni asosiy paketini kafolatlash, ijtimoiy zaif, deb tasniflangan guruhlariga ixtisoslashgan yordam va kam ta'minlangan oilalarga imtiyozlar berishga majbur.

Uchinchisi iqtisodiy rivojlanish: Ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish kambag'allikni kamaytirishga yordam beradi. Bunga investitsiyalar, tadbirkorlik va ish o'rinlari yaratishni rag'batlantiruvchi siyosat orqali erishish mumkin.

Kambag'allikka qarshi kurashish deganda faqat moddiy jihatdan yetishmovchilikni tushunmaslik kerak. Buning uchun ma'naviy jihatdan ham ustunlikka erishish kerak. Shundagina iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Iqtisodiy rivojlanish malakaning yetarliligi va sog'lom turmush tarzini yuritish bilan ham ifodolanadi. Chunki, bular ham daromad topish va iqtisodiy rivojlanishga imkoniyat yaratadi.

To'rtinchisi ijtimoiy himoya: Davlat tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy himoya tizimi ikkita asosiy vazifani bajaradi:

- ijtimoiy to'lovlar vazifasi;
- ijtimoiy xizmatlar vazifasi.

Ijtimoiy to'lovlar asosan aholining eng kam ta'minlangan qismigagina taqdim etiladi. Aholining kam ta'minlangan qismi deyilganda, zarur bo'lgan iste'mol andozalariga eng kam ega bo'lgan jamiyat a'zolari tushuniladi [9].

Ma'lumki, mamlakatimizda doim ijtimoiy himoya asosida o'rta ta'limni bepul ta'minlab kelingan. Qolaversa, davlat tomonidan tibbiy xizmatlarning asosiy paketi kafolatlanmoqda, «ijtimoiy ahamiyatli va xavfli» sharoitlar uchun parvarish zaif deb tasniflangan guruhlariga ixtisoslashgan yordam va kam ta'minlangan oilalarga imtiyozlar berib borilmoqda. Ammo, bundan-da ko'pi amalga oshirilishi lozim. Pul o'tkazmalari, oziq-ovqat subsidiyalari va tibbiy sug'urta kabi ijtimoiy himoya dasturlarini amalga oshirish qashshoqlikda yashayotganlarni ijtimoiy himoya qilishga yordam beradi. Masalan, pandemiya davrida undan zarar ko'rgan aholi davlat yordami bilan tobora keng qamrab olindi. Jumladan, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar manzilli nazoratga olindi. Bu davrda ijtimoiy himoya tizimida yangi tajribalarga erishildi.

Xususan, Koronavirus pandemiyasi davrida aholi, iqtisodiyot tarmoqlari va tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlash choralari jiddiy ko'rilib, milliy iqtisodiyot tarmoqlarida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash choralari ko'rildi [10].

Beshinchisi ayollar va marginallashtirilgan guruh vakillari imkoniyatlarini kengaytirish: Ayollar va marginallashtirilgan guruh vakillari ko'pincha ta'lim va ish bilan ta'minlashda qo'shimcha to'siqlarga duch kelishadi. Ushbu guruhlariga ta'lim olish va iqtisodiy imkoniyatlar yaratish orqali qashshoqlikni kamaytirishga erishish mumkin bo'ladi.

Jahon iqtisodiyotida ayollar tadbirkorligi muhim dinamik kuch sifatida namoyon bo'lmoqda. Dunyodagi "biznes egalari orasida ayollar ulushi eng ko'p mamlakatlar Uganda 38,2%ni, Gana 37,9%ni, Botsvana 36%ni, Buyuk Britaniya 35,1%ni, Yangi Zelandiya 31,8%ni va Rossiya Federatsiyasi 31,2%ni" [11] tashkil etadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, "dunyodagi yangi biznes tuzilmalarning 25 foizdan ko'prog'i ayollar tomonidan yaratilgan. Fransiya va Buyuk Britaniyadagi barcha firmalarning chorak qismi hamda Germaniya firmalarining uchdan bir qismini ayollar boshqaradi. Yaponiyada bu ko'rsatkich 23%, AQShda esa 38%ni tashkil etadi" [12].

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda ayollar tadbirkorligining milliy iqtisodiyot tarmoqlarini qayta qurishda iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi kuch sifatidagi roli oshib bormoqda. Ushbu soha mamlakatning iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlarini jadallashuvini rag'batlantiruvchi iqtisodiyotni yangi shakllanib kelayotgan dinamik kuchi sifatida namoyon bo'ladi. Iqtisodiy rivojlanish trendlariga erishishda yangi dinamik o'sish nuqtalariga erishishni ta'minlovchi kuch hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda milliy iqtisodiyotda inson resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirib, ishsizlik darajasini kamaytiradi va aholi turmush farovonligi darajasining barqaror ravishda rivojlanishi uchun zamin yaratadi. Natijada mamlakatda uzoq muddatli davrda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga erishiladi. Ayollarning tadbirkorlik bilan shug'ullanishi milliy iqtisodiyot samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xususan, XXI asrning boshlaridan bugungi kunga qadar jahonda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish borasida amalga oshirilgan islohotlar natijasida aksariyat mamlakatlarda amalga oshirilayotgan makroiqtisodiy siyosatda iqtisodiy sub'ektlarning, ayniqsa ayol tadbirkorlar vakillarining innovatsion faoliyatlarini kengaytirishga qaratilgan maqsadli davlat dasturlari ishlab chiqilib, amaliyotga tatbiq etila boshlandi. Pirovard natijada ayollar tadbirkorligi faoliyati zamonaviy iqtisodiyotni barqaror rivojlantiruvchi omil sifatida qarala boshlandi. Amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalariga tayangan holda aytish mumkinki, ayollar tadbirkorligi mamlakat iqtisodiyotida bir qator omillar bilan uzviy bog'liqlikda rivojlanib bormoqda.

Oltinchisi barqaror rivojlanish: Iqlim o'zgarishi va o'rmonlarni yo'q qilish (kesish) kabi ekologik muammolarni oldini qilish kelajak avlodlar uchun resurslar mavjudligini ta'minlashga yordam beradi. Hukumat tomonidan ishlab chiqarish resurslaridan unumli foydalanishni yo'lga qo'yish bilan bir qatorda, qashshoqlikning asosiy sabablarini hal qilishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni qo'rib borish maqsadga muvofiqdir. Hamma uchun asosiy ehtiyojlarni ta'minlashga va kambag'allarning ishlab chiqarish resurslaridan, shu jumladan kredit, ta'lim va tarbiyadan foydalanishni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu o'rinda 2015 yilda O'zbekiston BMT tashabbusi bilan ishlab chiqilgan 2030 yilgacha Barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishini o'z zimmasiga olganligini ta'kidlash lozim. Ushbu maqsadlarga erishish, shubhasiz, iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi, bu esa, o'z navbatida, mamlakatdagi kambag'allik darajasini bosqichma-bosqich kamaytirishga olib keladi. Umuman olganda, so'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning aksariyati asosan barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishga xizmat qilmoqda.

Yettinchisi hamkorlik: Qashshoqlikka qarshi kurash hukumatlar, nodavlat tashkilotlar, korxonalar va jismoniy shaxslar o'rtasidagi hamkorlikni talab qiladi. Chunki kambag'allik ko'plab mamlakatlar va mintaqalarga ta'sir ko'rsatadigan global muammodir, ya'ni, bu bir davlat yoki jamiyat bilan chegaralanib qolmaydi. Hamkorlik dunyo miqyosida qashshoqlikka qarshi samarali kurashish uchun turli mamlakatlar va tashkilotlarning sa'y-harakatlari va resurslarini birlashtirish imkonini beradi. Shuningdek, hamkorlik mamlakatlar va tashkilotlarga kambag'allikka qarshi kurashda tajriba va ilg'or tajriba almashish imkonini beradi. Ular bir-biridan qanday dasturlar, siyosat va yondashuvlar eng yaxshi ishlashini o'rganishlari va ularni o'z hududlarida qo'llashlari mumkin.

Kambag'allikka qarshi kurashishda hamkorlikning ahamiyati shundaki, u samarali kurashish uchun resurslarni, jumladan, moliyalashtirish, texnik ekspertiza va moddiy resurslarni birlashtirish imkonini beradi. Bu mavjud mablag'lardan samaraliroq foydalanish va katta ta'sir ko'rsatish imkonini beradi. Hamkorlikni amalga oshirish ushbu o'zaro aloqadagi ob'ekt va sub'ektlardan samarali va unumli foydalanish tizimini yaratishga va uni uzluksiz ishlashini ta'minlashga erishish demakdir.

O'zaro bog'liqlik va o'zaro manfaatlar hamkorlikni yanada oshiradi. Chunki kambag'allikka qarshi kurash barcha ishtirokchilar uchun o'zaro manfaatlidir. Xatto davlatlararo hamkorlikda ham kambag'allikka qarshi kurashda hamkorlik siyosiy darajada qo'llab-quvvatlanishi mumkin. Xalqaro tashkilotlar, hukumatlar va boshqa manfaatdor tomonlar kambag'allikka qarshi kurashishning birgalikdagi yechimlarini topishga intiladi. Bir mamlakatda iqtisodiy vaziyat va ijtimoiy farovonlikni yaxshilash jahon iqtisodiyotini mustahkamlash, ijtimoiy keskinlikni pasaytirish va xalqaro barqarorlikni yaxshilashga yordam beradi. Hamkorlik umumiy maqsadlarga erishish uchun tajriba almashish, bilim va resurslarni uzatish imkonini beradi.

Hamkorlik adolat va inson qadr-qimmatini, ya'ni, kambag'allikka qarshi kurash adolat va inson qadr-qimmatini himoya qilish tamoyillariga asoslanadi. Hamma odamlar munosib turmush darajasi, ochlikdan ozod bo'lish, ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa asosiy xizmatlardan foydalanish huquqiga ega. Hamkorlik adolatli shart-sharoitlarni yaratadi, shunda barcha odamlar qashshoqlikni yengish va o'z salohiyatiga erishish uchun teng imkoniyatlarga ega.

So'nggi yillarda mamlakatimizda inson qadrini himoya qilish sohasida davlat organlari bilan nodavlat notijorat tashkilotlari o'rtasida rivojlanayotgan ijtimoiy hamkorlik munosabatlari Yangi O'zbekistonni barpo etish yo'lida boshlangan shiddatli va izchil islohotlarning asosiy maqsadlari bilan mushtarak hamda hamohangdir. Xususan, aholi tarkibida tadbirkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladigan sharoitlar yaratish, strategik, ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni hal etish, davlat tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash kabi sohalarda ehtiyoj kuchli ekanligi barchamizga ma'lum. Bu o'rinda nodavlat-notijorat tashkilotlarining faoliyati ham muhim va ular faoliyatining huquqiy asoslarini mustahkamlash, davlat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasida konstruktiv muloqot o'rnatish masalalariga e'tibor talab etiladi. Bularning barchasi kam ta'minlangan odamlar uchun imkoniyatlar yaratadi.

Hamkorlik ishtirokchilarni umumiy maqsadlarga erishish yo'lida o'z sa'y-harakatlarini birlashtirish va harakatlarni muvofiqlashtirishga olib keladi. Hamkorlikdagi yondashuv orqali har bir ishtirokchining individual harakatlaridan ko'ra muhimroq natijalarga olib keladigan sinergiya yaratilishi mumkin.

Hamkorlik kambag'allikka qarshi kurashishga qaratilgan dastur va loyihalarni birgalikda baholash, monitoring qilish va baholash imkonini berib, dasturlar va loyihalar samaradorligini oshiradi. Bu eng yaxshi amaliyotlarni aniqlash, yondashuvlarni o'zgartirish va aralashuvlar samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa va takliflar. Shuni ta'kidlash kerakki, kambag'allikni qisqartirish va bartaraf etish uzoq muddatli jarayondir. Buning uchun doimiy harakatlar va investitsiyalar talab qilinadi. Ushbu strategiyalar barcha sharoitlarda qo'llanilmasligi mumkin. Shuningdek, bu strategiyalarni mahalliy muhit sharoitiga moslashtirish zaruriyati ham kelib chiqishi mumkin.

Xususan, O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirishga qaratilgan quyidagi strategiya va dasturlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. O'zbekistonda qashshoqlikni kamaytirish va aholi farovonligini oshirish chora-tadbirlarini o'z ichiga olgan milliy rivojlanish strategiyasi ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Strategiya iqtisodiy islohotlarni rag'batlantirish, xususiy sektorni rivojlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish va asosiy xizmatlardan foydalanish imkonini beradi.

2. "Mahalliy jamiyat va milliy iqtisodiyot" dasturini ishlab chiqish lozim. Bu dastur mahalliy hamjamiyatlarni rivojlantirish va mahalliy darajada tadbirkorlikni rag'batlantirishga qaratilgan bo'lib, joylarda ish o'rinlari tashkil etish, qishloq xo'jaligini rivojlantirish, mikrokreditlar berish va tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish ko'zda tutiladi.

3. "Ijtimoiy himoya va faol ijtimoiy xizmatlar" dasturini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Mazkur dastur aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlariga ijtimoiy himoya va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishni yaxshilashga qaratiladi. U ijtimoiy nafaqalar, tibbiy yordam, ta'lim va boshqa ijtimoiy xizmatlar ko'rsatadi.

4. "Xalqaro sarmoyalar va investitsiyalarni jalb etish" dasturini ishlab chiqish zarur. Ushbu dastur xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va tashqi iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga qaratiladi. Bu yangi ish o'rinlari yaratish, texnologik taraqqiyot va mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

5. "Inklyuziv ta'lim va bandlik" dasturini ishlab chiqish va qo'llash. Ushbu dasturning maqsadi barcha fuqarolar uchun ta'lim va ish bilan ta'minlashda teng imkoniyatlarni ta'minlashdan iborat bo'ladi. Dastur doirasida nogironligi bo'lgan shaxslarni mehnatga tayyorlash va moslashtirish bo'yicha maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqilib, tadbirlar amalga oshiriladi.

O'zbekistonda aholi farovonligi darajasini oshirish strategik jihatdan ahamiyatga ega bo'lib, kambag'allikni qisqartirish, kambag'al oilalar sonining o'sishini oldini olish uchun samarali mexanizmlarni yaratish masalalarini hal qilish muhimdir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Беглова Е.И. Бедность как социально-экономическое явление. Автореф. дисс. на соискан. ученой степени докт. экон. наук, 2014. С. 11.
2. Прудон, П.-Ж. Бедность как экономический принцип: пер. с фр. / П.-Ж. Прудон. – М.: Посредник, 1908. – 29 с.
3. Шугаева И.В. Методологические аспекты феномена бедности в современном обществе. // Электронное научное издание
4. Boot Ch. Life and London of the people in London [Electronic resource] / Ch. Boot. – URL: <https://archive.org/details/lifelabourofpeop07bootiala>.
5. Хайек, Ф. А. фон, Дорога к рабству : пер. с англ. / Ф. А. Хайек. – М.: Экономика, 1992. – 176 с.
6. <https://sof.uz/post/pmti-talimga-sarflanadigan-xarajat-1-foizga-ortsa-kambagallik-003-foizga-qisqaradi>
7. офе А.Н, Жуков А.Л. Теоритические основы экономики и социологии труда. –М.: МИК, 1999, С.45.
8. Xusanova Z.R. Innovatsion iqtisodiyotda ayollar tadbirkorligini boshqarish mexanizmini takomillashtirish. Iqt. Fanlari bo'yicha f.d. (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. Andijon, 2021. 3 bet.

9. Солдатов, Галина Уртамбековна, Людмила Анатольевна Шайгерова, and Елена Ивановна Шлягина. "Нарушения этнической идентификации у русских мигрантов." Социологический журнал 3 (1994): 150-156.
10. Стефаненко, А. П. "Экономические причины международной миграции." (2022).
11. Abdullayev, Aziz Xamidulloyevich. "Mehnat migratsiyasi: sabab va oqibatlari." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2, no. 10 (2022): 907-919.
12. Рахманов, Ш. Н., and А. А. Отажонов. "Правовое регулирование процессов трудовой миграции в Республике Узбекистан." Экономика 6, no. 3 (2022).
13. Nosirova, M. "Migratsiya muammolari va uning sotsiologik talqini." Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 3, no. 1-2 (2023): 71-76.
14. Razakova Farangiz. "Migratsiya bo'yicha xalqaro me'yoriy-huquqiy baza." Инновационные исследования в современном мире: теория и практика 2, no. 19 (2023): 78-86.
15. Simonova, Marina V., Larisa A. Ilyukhina, Irina V. Bogatyreva, S. G. Vagin, and K. S. Nikolaeva. "Conceptual approaches to forecast recruitment needs at the regional level." International Review of management and Marketing 6, no. 5 (2016): 265-273.
16. Moretti, E. (2010). Local labor markets (No. w15947). National Bureau of Economic Research.
17. Sugiarto, H. S., Lim, E. P., & Sim, N. L. (2019, October). On analysing supply and demand in labor markets: Framework, model and system. In 2019 IEEE International Conference on Data Science and Advanced Analytics (DSAA) (pp. 511-520). IEEE.
18. Antczak, Elżbieta, Ewa Gałęcka-Burdziak, and Robert Pater. "What affects efficiency in labour market matching at different territorial aggregation levels in Poland?." Bulletin of Economic Research 71, no. 2 (2019): 160-179.
19. Trenovski, Borce, Vesna Garvanlieva Andonova, Marjan Nikolov, Gabriela Dimovska, and Igor Mitevski. "Labor market supply vs. Demand characteristics in the northeastern planning region of Macedonia." CEA Journal of Economics 11, no. 1 (2016).
20. Huber, Peter, Herbert Brücker, Janos Köllö, J. Traistaru, and Tomasz Mickiewicz. "Regional and labour market development in candidate countries: a literature survey." (2002).
21. Allen, Emma R. "Analysis of trends and challenges in the Indonesian labor market." (2016).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).